

DUHUL SFÂNT ȘI INSTITUȚIA ÎN BISERICA TIMPURIE. IOAN 21 ÎN CONTEXTUL ISTORIC AL COMUNITĂȚII LUI IOAN

Rezumat

Lumea creștină s-a caracterizat de la bun început cu un grad ridicat de eterogenitate, multitudinea orientărilor teologice, prezența unei palete largi de mișcări spirituale și rituri diferite precum și cu diferite forme de trăire a evangheliei. O importantă provocare a constituit-o întotdeauna menținerea atât de importante unități pe lângă suținerea concomitentă a bogăției diferitelor forme.

Conducătorii Bisericii, având în vedere împiedicarea schizmelor, bineînțeles că au privit (și privesc) cu suspiciune inițiativele din cadrul Bisericii care se abat de la formele obișnuite. În special mișcările de tip carismatic care se bazează pe conducerea Duhului Sfânt și în consecință sunt greu de integrat într-un cadru definit, au provocat pentru autoritățile conducătoare greutăți deosebite. Adeseori acestea au încercat să înăbușească încă din germene acele inițiative, în care au văzut pericolul schizmei. Exagerările lor din bună intenție sau în unele cazuri dorința lor de a dispune de putere și control, provenită din slăbiciune omenească, mai ales dacă au întâlnit și în gruparea considerată problematică ambiții, nesupunere și sensibilitate sentimentală, au dus adesea la opusul rezultatului dorit: au apărut schizmele. Este știut faptul că în cazul marilor schizme ale istoriei bisericești de cele mai multe ori un rol cheie l-au jucat nu diferențele doctrinale, ci disputele legate de putere și de independență.

În secolul al XX-lea, eterogenitatea a crescut și în cadrul bisericii catolice prin intermediul mișcărilor spirituale apărute. Acestea au adus trăiri noi și dinamice, o detașare de atitudinile religioase tradiționale și adeseori chiar și un anumit grad de critică față de structurile vechi. După al doilea război mondial Chiara Lubich a inițiat mișcarea Focolarelor, cu numele oficial Opera Mariei. În anul 1964 a fost fondată la Madrid mișcarea Drumul Neocatecumenal. În 1967 mișcarea carismatică a pătruns în biserica catolică, iar prin acceptarea acesteia din partea instituțiilor bisericești, această mișcare de

origine protestantă a pătruns prin zidurile „Romei”.¹ Numeroase alte mișcări aduc culoare în viața bisericii catolice.

Începând cu Paul al VI-lea, papii s-au pronunțat adesea în mod pozitiv în legătură cu mișcările spirituale, recunoscând dinamica și reînnoirea spirituală pe care acestea o poartă, dar și valoarea eterogenității și prospețimii pe care le aduc în structurile de două mii de ani ale bisericii catolice. Papa Ioan Paul al II-lea a vorbit astfel la Prima Întâlnire Mondială a Spiritualităților și Mișcărilor: „Astăzi vouă, celor care v-ați adunat aici, în Piața Sf. Petru, și tuturor creștinilor vă strig: Deschideți-vă inima pentru acceptarea darurilor Sfântului Duh! Cu recunoștință și cu spirit de supunere primiți carismele pe care Duhul Sfânt vi le oferă neconținut. Nu uitați că fiecare carismă este spre folosul comunității și îmbogățește întreaga Biserică.”²

Totuși, în special în plan local, se întâmplă adesea, ca grupări, comunități sau grupuri de rugăciune noi să intre în conflict cu conducătorii bisericești, și din păcate de multe ori acestea ajung la perferia vieții bisericești sau chiar se rup de biserica catolică. Adesea este greu de stabilit cine și în ce măsură este răspunzător în astfel de cazuri. Nu este ușor de spus nici cum s-ar putea (sau s-ar fi putut) menține pacea și unitatea.

Vedem așadar că atât în cadrul bisericii catolice cât și în întreaga creștinătate una dintre cele mai actuale probleme este, cum s-ar putea trăi unitatea într-un fel în care totodată să nu înăbușim dinamismul și eterogenitatea și să-i permitem Duhului Sfânt să conducă Biserica în mod supranatural (și în consecință adesea diferit de concepțiile omenești), dar în același timp să menținem ordinea și să rămânem în învățătura dreaptă, și să nu ne lepădăm nici de tradiția de două mii de ani a Bisericii. Mai simplu, problematica este următoarea: Cum putem realiza o relație de unitate în cadrul Bisericii între carismă, spontaneitatea bazată pe conducerea Duhului Sfânt pe de o parte și instituția care asigură claritatea învățăturii și cadrul structural adecvat pe de altă parte?

În legătură cu această întrebare observăm de multe ori faptul că lipsește cunoașterea bazată pe Sfânta Scriptură referitoare la relația sănătoasă dintre instituțiile bisericești și elementele bazate pe carisme. Nu ne cunoaștem limitele, jurisdicția primită de la Dumnezeu, dar – și acest lucru este cel puțin la fel de trist ca cele anterioare – nu ne cunoaștem îndeajuns valoarea, adică posibilitățile pe care le avem ca și conducători bisericești sau creștini bazați pe carisme, de a îmbogăți cu acestea biserica de care

¹ V. HOCKEN, P. *Die Strategie des Heiligen Geistes?*, Ravensburg 1998, 59.

² PAPA IOAN PAUL AL II-LEA, *Discurs susținut la Prima Întâlnire Mondială a Spiritualităților și Mișcărilor*, Roma 1998.

aparținem.

Bineînțeles că nu consider că instituțiile și carismele s-ar separa în fiecare caz una unele de cealaltă. Și conducătorii biericești posedă carisme, și în cazuri bune pun accent pe conducerea din partea Duhului Sfânt. Dar pe lângă faptul că aproape întotdeauna se pune mai mult accent pe unul dintre cele două elemente, și pentru conducătorii care se bazează pe carisme este foarte important să cunoască cum este posibilă o relație sănătoasă între aceste două elemente.

Dorința de a găsi răspunsuri în acest domeniu, precum și de a oferi un ajutor în această temă fraților mei creștini – conducători bisericești și creștini laici deopotrivă – m-a îndemnat să studiez în Sfânta Scriptură pasaje în care se discută această temă. Astfel mi-a atras atenția relația dintre Petru și Discipolul Iubit din Evanghelia lui Ioan, în primul rând în baza tâlcuirilor din opera „Die Theologie der drei Tage”³ a lui Hans Urs von Balthasar. Am putut descoperi faptul că Petru și Discipolul Iubit sunt personaje istorice, dar totodată și simbolice, care exprimă foarte bine relația dintre instituție și carismă din Biserică. Cercetările din prezenta teză de doctorat se referă în special la Ioan 21, deoarece relația dintre aceste două personaje atinge acolo – dacă nu chiar în mod perfect, dar totuși în mod incipient și arătând spre noi posibilități – o formă sănătoasă, pașnică și de suținere a unității.

Pe parcursul cercetărilor mele am descoperit faptul că Ioan 21 reprezintă de fapt punctul final al unui proces îndelungat, în cadrul căruia o grupare din cadrul creștinătății timpurii, care se baza pe mărturiile Discipolului Iubit, a efectuat o bogată activitate literară, a cărui rezultat îl constituie grupul așa numitelor „documente ioaneice”, care reprezintă o parte importantă a Sfintei Scripturi și, deși în mod indirect, ne oferă informații despre diferite stadii din istoria creștinismului ioaneic. Această istorie are ca subiect o grupare creștină care la început nu a pus accent pe realizarea unor structuri bisericești (doar autoritatea mărturiilor Discipoului Iubit avea însemnătate), ci mai degrabă conducerea de către Duhul Sfânt a constituit baza vieții personale și comunitare, dar și a gândirii teologice. Mai târziu însă, deși acest model la început s-a dovedit a fi foarte efectiv, în urma unor conflicte și a unei schizme tragice, aceeași grupare ioaneică a început să caute posibilitățile unor structuri care asigură menținerea învățaturii corecte și a unității. Rezolvarea s-a dovedit a fi oferită de integrarea în structurile care la sfârșitul secolului I se evidențiau încet în cadrul întregii creștinătăți. Ultimul capitol al evangheliei

³ BALTHASAR, H. U. VON, *Die Theologie der drei Tage*, Einsiedeln 1969

lui Ioan oglindește această orientare nouă a comunităților lui Ioan. Această integrare, bazată pe relația dintre Petru și Discipolul Iubit nu a fost realizată prin abandonarea accentelor, tradițiilor, documentelor sfinte și carismelor proprii, ci dimpotrivă chiar cu menținerea acestora, iar prin relația mai strânsă cu restul creștinătății, comunitățile ioaneice au îmbogățit întreaga Biserică, cu efecte până în zilele noastre, oferind printre altele un model pentru relația adecvată dintre instituție și carisme.

Din punct de vedere metodologic am pus accent pe examinarea sincronă a textului lui Ioan 21, în special pe examinarea naratologică, urmând în acest sens pașii metodologici descriși în manualul „Exegese des Neuen Testaments”⁴ de M. Ebner și B. Heiningger.

Însă, o înțelegere mai profundă a lui Ioan 21 este posibilă doar cu dezvăluirea contextului istoric al producerii acestui text, respectiv al acelor procese, care l-au precedat. De aceea, în prima parte a prezentei lucrări am încercat să reconstitui istoria comunităților lui Ioan, punând accent în special pe evenimentul care a precedat și de fapt a declanșat acea schimbare de percepție și încercarea de rezolvare a cărei mărturii o constituie Ioan 21. Acest eveniment este schisma ioaneică despre care citim în prima scrisoare a lui Ioan (v. în primul rând 1 Ioan 2,18-19) și la care face referire și a doua scrisoare a lui Ioan (v. 2 Ioan 7-11). În acest context am cercetat și factorii sociali care au ușurat declanșarea acestei schizme.

Pentru reconstituirea evenimentelor și a diferitelor situații de viață comunitare am recurs la metoda istorico-critică. Am făcut acest lucru în cunoașterea rezultatelor pozitive dar și a limitelor acestei metode. În legătură cu caracterul istoric al mărturiilor din textele Sfintei Scripturi (în special ale evangheliilor), ca teolog catolic, consider directive afirmațiile Conciliului Vatican al II-lea făcute în constituția dogmatică „Dei Verbum”, punctul 19, cu titlul „Caracterul istoric al evangheliilor”:

Sfânta Maică Biserica a afirmat și afirmă cu tărie și cu toată statornicia că cele patru Evanghelii amintite, a căror istoricitate o susține fără șovăire, transmit fidel ceea ce Isus, Fiul lui Dumnezeu, trăind printre oameni, a făcut și a învățat realmente, pentru mântuirea lor veșnică, până în ziua în care a fost înălțat la cer (cf. Fap 1,1-2). După înălțarea Domnului, apostolii au transmis ascultătorilor lor ceea ce Isus a spus și a făcut, cu acea înțelegere mai deplină de care ei înșiși, instruiți de evenimentele glorioase din viața lui

⁴ EBNER, M. – HEININGER, B., *Exegese des Neuen Testaments*, Paderborn 2005.

Critos și luminați de Duhul Sfânt, aveau parte. Autorii sacri au scris cele patru Evanghelii alegând anumite lucruri din mulțimea acelorora care erau transmise fie oral, fie deja în scris, integrându-le pe altele într-o sinteză sau expunându-le în funcție de situația Bisericii, în sfârșit păstrând forma unei vestiri, însă mereu astfel încât să ne comunice lucruri adevărate și autentice despre Isus. Cu această intenție ei au scris, fie din memorie, propriile amintiri, fie din mărturia acelorora care „au fost de la început martori oculari și slujitori ai Cuvântului”, ca noi să cunoaștem „adevărul” (cf. L 1,2-4) învățăturilor pe care le-am primit.

Pe baza acestora în prezenta teză de doctorat se afirmă în general principiul exegetic al interpretării textuale, neexcluzând însă, acolo unde acest lucru este fondat, și interpretările simbolice, dincolo de susținerea istoricității faptelor consemnate.

În legătură cu credibilitatea istorică a descrierilor biblice până în anii '50 părerile susțineau aproape în unanimitate presupunerile istorico-critice, care clasau o mare parte a relatărilor despre viața lui Isus în domeniul mitologic. Mai nou însă observăm o amplă discuție metodologică,⁵ în cadrul căreia textelor Noului Testament li se atribuie o credibilitate istorică mai ridicată.⁶

În consecință, atunci când am recurs la metoda istorico-critică, am avut în vedere să nu pun la îndoială informațiile scrise, ci doar să citesc printe rânduri, în scopul câștigării de noi informații. În unele cazuri am încercat să arăt și faptul că interpretarea simbolică a unui text nu exclude credibilitatea istorică a relatării respective.⁷

Pentru a arăta faptul că problema relației dintre instituție și carisme s-a pus pe parcursul istoriei în mod repetat și în situații diferite, la sfârșitul tezei de doctorat am scris

⁵ V. ALKIER, ST. – BRUCKER, R. (RED.), *Exegese und Methodendiskussion*, Tübingen 1998; STERNBERG, TH. (RED.), *Neue Formen der Schriftauslegung?*, Feiburg i. Br., 1992; BARTON, J. (RED.), *The Cambridge Companion to Biblical Interpretation*, Cambridge 1998.

⁶ Cel mai cunoscut exemplu al unei atitudini critice în legătură cu rezultatele metodei istorico-critice, alături de acceptarea principială a istoricității evangheliilor, îl constituie RATZINGER, J. (BENEDICT AL XVI-LEA), *Jesus von Nazaret*, vol. I-III, Freiburg i. Br. 2007, 2011, 2012. V. deasemenea BERGER, K., *Die Bibelfälscher. Wie wir um die Wahrheit betrogen werden*, München 2013, precum și HARTL, J., *Metaphorische Theologie. Grammatik, Pragmatik und Wahrheitsgehalt religiöser Sprache* (Studien zur systematischer Theologie und Etik), Berlin 2008, 197-211; 453-471; ALKIER ST. – DRESSLER, B., *Wundergeschichten als fremde Welt lesen lernen*, in: BRESSLER, B. – MEYER-BLANCK, M. (RED.), *Religion zeigen. Religionspädagogik und Semiotik*, Münster 1998; BEE-SCHROEDTER, H., *Neutestamentliche Wundergeschichten im Spiegel vergangener und gegenwärtiger Rezeptionen. Historisch-exegetische und empirisch-entwicklungspsychologische Studien*, Stuttgart 1998; LACHMANN, R., *Wundergeschichten „richtig“ verstehen? Bibeldidaktik zwischen historisch-kritischer Exegese, existenzialer Interpretation und Rezeptionsästhetik*, in: LÄMMERMANN GODWIN ȘI ALȚII (RED.), *Bibeldidaktik in der Postmoderne*, Stuttgart 1999, 205-218.

⁷ O fundamenare detaliată, susținută și din punct de vedere lingvistic o oferă în acest sens HARTL, J., *Metaphorische Theologie*, 202-209.

un excurs, în care am prezentat în mod exemplar câteva situații din diferite epoci ale istoriei bisericești, în care această problemă a jucat un rol important: mișcarea montanistă de la sfârșitul Antichității, mișcarea joachită din Evul Mediu, iar de la începutul secolului al XX-lea două mișcări de trezire din mediul protestant. În cazul primei mișcări de trezire, cea din Țara Galilor, ignorarea totală a instituțiilor și a conducerii a dus la destrămarea mișcării. În cel de-al doilea caz, trezirea din Los Angeles, Azusa Street, conflictele și destrămarea mișcării a fost produsă de faptul că unii conducători au încercat să-și consolideze poziția și să pună sub controlul propriu înreaga mișcare. Aceste exemple dovedesc actualitatea problematicii legate de relația instituțiilor și a carismelor atât pe parcursul istoriei de două mii de ani a creștinătății, dar și faptul că ea devine importantă și astăzi în cele mai diferite situații. Deasemenea, pe lângă directivele luate din Sfânta Scriptură, este folositor să privim spre aceste evenimente, când predecesorii noștri s-au aflat în situații asemănătoare, și să învățăm din greșelile lor, eventual să preluăm rezolvările aduse de ei.

Comunitățile ioaneice ne prezintă aventura unei căutări exemplare de drumuri. Căutarea căilor unei relații sănătoase între carismă și instituție. Conform mărturiei Sfintei Scripturi Isus însuși a dorit instituția și funcțiile de conducere în Biserică (un pasaj elocvent în acest sens este chiar Ioan 21,15-17), în ciuda faptului că aceste funcții sunt ocupate de oameni, care sunt expuși greșelilor. Pe de altă parte Isus a fost cel care a promis Duhul Sfânt fiecărui creștin, pentru ca acesta să-l conducă în viața de zi cu zi, dar și pentru ca să conducă Biserica. Problema acestei a doua forme de conducere o constituie faptul că cei care folosesc carismele sunt și ei oameni, a căror activitate este influențată de defectele proprii, lăsând chiar fără voie loc greșelilor și autoamăgirilor. Isus a dorit ca ambele forme de conducere – cea instituțională și carismele – să fie prezente în Biserică, fiind evident conștient că între cele două, mai bine spus între reprezentanții celor două forme vor exista și tensiuni. Se pare că Isus a dorit ca în Biserică conducerea să nu fie unilaterală, pentru ca un element să-l corecteze pe celălalt.

Comunitățile ioaneice au parcurs un drum aparte în cadrul Bisericii primului secol. Ele și-au temelit credința aproape în mod exclusiv pe mărturiile Discipolului Iubit. În același timp – probabil din cauza locației geografice – s-au izolat de restul creștinătății, având doar un contact sporadic cu alte comunități. În afară de mărturia Discipolului Iubit au pus accent pe conducerea din partea Duhului Sfânt, atitudine pe care au învățat-o tot de la Discipolul Iubit, cel care dintre toți cei care l-au cunoscut pe Isus a ajuns în relația cea mai strânsă cu Meșterul său. Dar exact din cauza accentuării carismelor și a rolului

Duhului Sfânt în conducerea Bisericii, aceste comunități nu au produs structuri instituționale, așa cum în alte părți ale creștinătății foarte devreme acestea au început să se reliefeze. Doar un cerc de teologi, așa numita „școală ioaneică” a luat ființă, care întrunea probabil membrii cunoscători de carte ai comunităților, care însă nu dispuneau de niciun fel de putere normativă în cadrul comunităților ioaneice, iar din rândul acestora multă vreme nu s-au evidențiat personaje conducătoare.

Teologia creștinilor ioaneici nu se afla în contradicție cu restul învățăturilor creștine, aceasta doar a accentuat unele adevăruri care erau cunoscute și în alte comunități, dar cu alte accente. Ca și exemplu putem aminti faptul că Biserica, deci fiecare creștin formează un popor de preoți (v. 1 Petru 2,5.9), că profeția lui Ioel se referă la toți creștinii (v. Ioel 3,1-5; Fap 2,16-18), că Duhul Sfânt ne învață pe toți (v. 1Cor 14,24-25).⁸

Pe parcursul cristalizării teologiei proprii, membrii comunităților ioaneice au avut parte de experiențe foarte neplăcute. Credința în Isus ca Messia precum și cristologia avansată i-a pus în contradicție intensă cu sinagoga, fapt ce a dus în final la ruperea totală de aceasta. Este posibil ca această experiență dureroasă primită din partea conducătorilor evrei a contribuit și ea la reținerile lor față de instituții.

Orice teologie cu accente subiective, chiar dacă nu conține învățături incorecte, va conduce mai repede sau mai târziu la probleme majore, și în final poate chiar la învățături deviate. Așa s-a întâmplat și în cazul creștinilor ioaneici, atunci când după liniștirea persecuțiilor exterioare legătura dintre membrii comunității s-a slăbit oarecum. Făcând referire la revelații ale Duhului Sfânt, două grupuri distincte au început să interpreteze în moduri opuse evanghelia lui Ioan, pe care deja o considerau document sacru. Deoarece disputa atinge și teme cristologice și etice importante, având efect și asupra vieții practice ale creștinilor, și deoarece comunitățile ioaneice nu dispuneau de o instituție cu autoritate care ar fi putut pune capăt disputei și menține unitatea, s-a produs o schismă care a pus în pericol supraviețuirea grupului care a rămas fidel învățaturii originale. Acest lucru a dus la faptul că cei care au rămas în comunitățile ioaneice au înțeles importanța prezenței structurilor instituționale pe lângă carisme, iar din cercul teologilor unele personalități cu talent de conducător au început să dispună de o autoritate mai mare, printre aceștia fiind într-un mod foarte incipient autorul primei scrisori ale lui Ioan, iar mai târziu prezbiterul celei de-a doua și celei de-a treia scrisori.

⁸ V. KASPER, W., *Die Kirche und ihre Ämter. Schriften zur Ekklesiologie II*, Freiburg im Breisgau 2009, 50-51.

În primele 20 de capitole ale evangheliei lui Ioan primatul lui Petru între discipoli este prezent, dar nu este atâtde accentuat ca la sinoptici. Rolul său de conducător este foarte limitat, de fapt se rezumă la faptul că vorbește în numele celorlalți discipoli (Ioan 6,68-69), și având prioritate la intrarea în mormântul gol, el este cel care constată faptele (Ioan 20,5-7). Dar prin căderile și neînțelegerile sale rămâne cu mult în urma Discipolului Iubit, care – deși nici el nu prezintă performanțe deosebite – este într-o relație unică, intimă cu Isus, nu se clatină în atitudinea sa de discipol, înțelege mai bine ca oricine cuvintele și faptele lui Isus și rămâne lângă acesta chiar și sub cruce (Ioan 19,26.35). Petru are nevoie de Discipolul Iubit pentru a afla cine este trădătorul (Ioan 13,24), pentru a putea intra în curtea Marelui Preot (Ioan 18,5-16), dar și la mormântul gol ar avea nevoie, ca celălalt discipol să-i împărtășească constatările. Discipolul Iubit îi este de ajutor lui Petru, dar numai la suprafață, împărtășindu-i concluziile personale. Această relație dintre Petru și Discipolul Iubit – dincolo de istoricitatea personajelor și a evenimentelor descrise – oglindește bine acea perioadă din viața comunităților ioaneice, când aflându-se într-o relativă izolare față de restul lumii creștine, recunoșteau primatul intituției petrine, dar de fapt dispuneau de o independență deplină față de aceasta, bazându-se pe carismele lor, iar concluziile dobândite în legătură cu persoana lui Isus le foloseau doar pe plan intern.

În urma examinării amănunțite lingvistice și de conținut a lui Ioan 21, am arătat că este vorba despre un epilog, de o adăugire ulterioară, în centrul căruia pe lângă Isus accetul este pus în special pe persoana lui Petru și a Discipolului Iubit și pe trecutul și viitorul acestora. O comparare sinoptică între Ioan 21,24, Ioan 5,32, Ioan 19,35 și 3 Ioan 12 a arătat faptul că acest ultim capitol al evangheliei lui Ioan a fost anexat documentului inițial probabil între scrierea celei de-a doua și celei de-a teia scrisori ale lui Ioan. Acest lucru s-a întâmplat atunci când creștinii ioaneici după criza schizmei căutau structuri mai sigure, care însă să nu le reprime convingerile, trăirile și tradițiile de până atunci.

Examinarea narațiunii a arătat în repetate rânduri faptul că Ioan 21 pune un accent deosebit pe personajele Petru și Discipolul Iubit și pe rolul pe care aceștia îl au în Biserica de după Paște. Sarcina lui Petru nu mai este doar una reprezentativă ci una de conducător adevărat. El este cel căruia Isus îi încredințează conducerea Bisericii sale, a celor convertiți (sau, folosind symbolismul acestui capitol, a peștilor, respectiv a oilor lui Isus). Rolul Discipolului Iubit constă pe de altă parte în darea mai departe a mărturiei sale, dar acum nu doar creștinilor ioaneici, ci întregii Biserici.

Relația dintre cei doi discipoli este deasemenea modificată. Discipolul Iubit se supune în mai mare măsură conducerii lui Petru: în prima parte a capitolului (21,1-14), cu

excepția unui singur moment (versetul 7) se contopește cu totul în cercul celorlalți discipoli. Dar în situații-cheie iese în evidență, ajutându-l pe Petru atunci când acesta nu reușește să înțeleagă situația: în versetul 7 îi împărtășește lui Petru descoperirea sa în legătură cu identitatea persoanei de pe malul lacului, iar în versetul 20, după ce Isus l-a chemat pe Petru în urmarea sa, acesta poate vedea în exemplul Discipolului Iubit, cum trebuie să-l urmeze pe Isus.

Motivul urmării lui Isus este central în a doua parte a capitolului 21 (21,15-24). Pentru că în Biserică ambele elemente – atât cel instituțional cât și cel care se bazează pe carisme – au ca sarcină de bază urmarea lui Isus. Acesta este acel punct comun, care constituie baza interacțiunii celor două elemente. Este vorba despre Împărăția lui Dumnezeu, adică despre acel loc, în care fiecare muncește în urmarea lui Isus, iar în Biserică ambele dimensiuni contribuie conform sarcinilor și talentelor proprii la constituirea acestei împărății.

Simbolismul pescuitului și al păstoritului din Ioan 21 ne arată și faptul că pescuitul oamenilor este o sarcină comună fiecărui creștin, fiecărui discipol al lui Isus. Acesta este misionariatul, evanghelizarea. Dar unii discipoli pe lângă această sarcină mai primesc și o alta, de conducător, de păstor – acestea îi corespund sarcinile instituționale din Biserică. Rolul lor este de a se preocupa de bunăstarea spirituală a turmei lui Isus, precum și de apărarea unității și a învățăturii drepte. Activitatea tuturor însă trebuie să fie caracterizată de urmarea lui Isus.

Funcționarii bisericești nu dispun de putere nelimitată. Ei trebuie să fie conștienți de faptul că oile nu le aparțin. Este vorba de turma lui Isus, care trebuie condusă conform modului cu care și Isus a făcut-o: nu domnind asupra ei, ci cu o atitudine de autojertfire. La baza îndeplinirii acestei sarcini se află o relație intimă cu Isus, care de altfel este și condiția tuturor reușitelor din domeniul misionariatului creștin. Așa cum Isus însuși spune: „fără mine nu puteți face nimic” (Ioan 15,5).

Referitor la relația dintre carisme și instituțiile bisericești, constatăm faptul că cele două nu se separă neapărat una de cealalta. Pentru un conducător bisericesc este bine și important să fie atent la inițiativele spontane ale Duhului Sfânt și să folosească carismele care i-au fost puse la dispoziție. Întrebarea de bază rămâne și în această situație, în ce relație să fie prezente carismele și instituția chiar în activitatea aeleiași persoane.

Relația dintre Petru și Discipolul Iubit din Ioan 21 ne oferă un bun punct de plecare în această problematică. Fiecare creștin trebuie să se supună carismei și totodată să accepte conducerea din partea instituției. Instituția este cea care oferă direcția de urmat.

Dar instituția trebuie să fi atentă la inițiativele și descoperirile carismei, care îl vor face capabil să ia decizii mai bune în legătură cu direcția pe care și partea carismatică o va urma (v. Ioan 21,7-8). Totodată instituția nu poate ține întru totul sub controlul său partea carismatică, ci trebuie să-i ofere întotdeauna un anumit grad de independență, pentru ca aceasta să poată urma în mod liber inițiativele Duhului Sfânt, atâta vreme cât nu pune în pericol unitatea Bisericii și puritatea învățaturii. Așadar instituția trebuie să ofere un cadru larg, în care să fie posibilă trăirea cu efecte bune a carismelor. Duhul Sfânt inițiază uneori pași îndrăzneți în viața Bisericii (un bun exemplu în acest sens este inițiativa Conciliului Vatican al II-lea). Instituția trebuie să fie dispusă să examineze cu înțelepciune originea divină a unor astfel de inițiative și să îndrăznească să facă astfel de pași.

Pentru toate acestea însă este nevoie ca ambele părți să conlucreze în smerenie și în cunoștința limitelor propriilor sarcini. Pentru că atât instituția cât și partea carismatică este expusă ispitei de a abuza de poziția sa și de a încerca să obțină controlul asupra celeilalte părți. Rick Joyner exprimă astfel acest lucru: „Multe lucruri mă fac să cred că arma cea mai eficientă a dușmanului în încercarea lui de a împiedica trezirile și dezvoltarea spirituală îl constituie spiritul controlului. El recurge adesea la spiritul controlului împreună cu cel al manipulării, care încearcă să-i înduplece pe conducători să aibă în vedere mai degrabă ceea ce gândesc oamenii decât ceea ce gândește Dumnezeu. Așa cum Domnul îi atenționa pe farisei: »Voi suneți cei ce vă faceți pe voi drepti înaintea oamenilor, dar Dumnezeu cunoaște inimile voastre; căci ceea ce la oameni este înalt, urâciune este înaintea lui Dumnezeu..« (Lc 16,15). Dacă noi ne străduim să facem ceea ce oamenii consideră a fi bun, vom face ceea ce înaintea lui Dumnezeu este urâciune.”⁹

Pe Dumnezeu nu-l interesează în primul rând faptele și poziția noastră socială sau bisericească. El este interesat în primul rând de atitudinea inimii noastre. Dacă în ciuda tuturor defectelor pe care le avem putem să spunem împreună cu Petru: „Doamne, Tu știi toate. Tu știi că Te iubesc.” (Ioan 21,17), atunci el binecuvântează rolurile pe care le avem în lume și în Biserică, ba chiar ne oferă sarcini, asigurându-ne de faptul că le vom îndeplini în mod adecvat, fără abuzuri.

În istoria Bisericii apariția mișcărilor spiritualiste și mișcările de trezire au arătat că Duhul Sfânt al lui Dumnezeu conduce Biserica și în mod direct. Fiecare epocă are personaje carismatice proprii, conduse de Duhul Sfânt, care au o relație specială, intimă

⁹ JOYNER, R., *Die Vision einer Ernte. Was eine der größten Erweckungen aller Zeiten uns lehrt*, Wiesbaden 1994, 126.

cu Isus și aduc reînnoire și dinamică în viața spirituală, adesea mișcă mulțimi de oameni, ducându-le mai aproape de Dumnezeu. Toate acestea însă nu le îndreptățeste să dea la o parte instituțiile (așa cum au încercat joachiții), să le pună sub controlul propriu (ceea ce au făcut montaniștii) sau să le ignore (așa cum s-a întâmplat în cazul trezirii din Țara Galilor și la început și la Azusa Street). Pe de altă parte și instituțiile trebuie să descopere însemnătatea carismelor și în favoarea activităților proprii. Trebuie să devină deschise să accepte faptul că „vântul suflă unde voiește” (Ioan 3,8). trebuie să renunțe la spiritul controlului și să caute posibilitățile conlucrării. trebuie să înțeleagă faptul că avem un singur Mare Preot și un singur Păstor, Cristos, iar fiecare funcție pe pământ este doar o participare imperfectă la rolul său de preot și de păstor. Trebuie să accepte faptul că oile nu sunt proprietatea lor, ci este vorba despre oile lui Cristos, de aceea nimeni nu poate abuza de comunitățile și oamenii din acestea (așa cum s-a întâmplat spre sfârșitul trezirii de la Azusa Street). Dar ambele părți trebuie să dispună în primul rând de o înțelegere profundă în legătură cu rolul pe care-l are de îndeplinit, precum și de smerenie pentru a nu depăși limitele sarcinilor sale și a fi dispus să meargă pe drumul adeseori anevoios al conlucrării.

Răspunsul la întrebarea despre care este cheia un echilibrului sănătos între instituție și carismă în cadrul Bisericii este așadar pentru ambele părți același: o relație intimă cu Isus.

Cuprins

Abrevieri	7
Introducere	12
Partea I: ISTORIA COMUNITĂȚILOR LUI IOAN. UN DRUM APARTE ÎN CADRUL CREȘTINĂȚĂȚII TIMPURIU	19
1. Precizări generale	20
2. Izvoarele.....	21
3. Evanghelia lui Ioan și evenimentele din spatele ei.....	22
3.1. Caracteristicile evangheliei lui Ioan	22
3.2. Opera de bază	24
3.3. Sitz im Leben al operei de bază: ruperea de sinagogă.....	26
3.3.1. „Evreii”	27
3.3.2. Obiectul disputei	29
3.3.3. Excluderea din sinagogă.....	30
3.3.4. Introducerea Birkat ha-minim-ului	31
3.3.5. Timpul și locația disputei	32
3.3.6. Efectele excluderii din sinagogă	34
3.4. Aluzii în opera de bază la perioad precedente.....	35
3.4.1. Creștinismul ioaneic și discipolii lui Ioan Botezătorul	36
3.4.2. Samaria și Galilea	37
3.4.3. Scandalizare din cauza cristologiei evaluate	38
3.5. Activitatea redacțională.....	39
3.5.1. Discipolul Iubit	40
3.5.1.1. Discipolul Iubit ca personaj istoric.....	41
3.5.1.2. Însemnătatea titlului „discipolul pe care îl iubea Isus”	42
3.5.1.3. Identitatea Discipolului Iubit	43
3.5.2. Situația creștinismului ioaneic în vremea activității redacționale	45
4. Situația creștinismului ioaneic în ultimele decenii ale primului secol	46
4.1. Rolul evangheliei lui Ioan	47
4.2. Structura creștinismului ioaneic	48
4.3. Accentele teologiei ioaneice la sfârșitul secolului I și Sitz in Leben al acestora ...	52

4.4. Concluzionare.....	53
5. Schizma comunităților lui Ioan	53
5.1. Motivele din 1 Ioan 2,18-19 și relația dintre acestea.....	54
5.1.1. <i>παιδία</i>	55
5.1.2. <i>ἑσχάτη ὥρα ἐστίν</i>	55
5.1.3. <i>ἀντίχριστοι</i>	56
5.1.4. <i>ἐξ ἡμῶν</i>	58
5.1.5. <i>ἐξῆλθαν</i>	59
5.2. Concluzionare.....	59
5.2. Contextul lui 1 Ioan 2,18-19.....	61
5.3. Cine erau dizidenții?	62
5.4. Principalele obiecte ale disutei dintre dizidenți și autorul primei scrisori a lui Ioan și grupul său	66
5.4.1. Disputa cristologică.....	66
5.4.2. Antropologie și soteriologie.....	69
5.4.3. Escatologi	71
5.4.4. Etică.....	71
5.4.5. Pneumatologie	73
5.5. Culisele sociale ale schizmei.....	74
6. Evenimentele de după schizmă în oglinda celor două scrisori scurte ale lui Ioan.....	82
6.1. Titlul <i>ὁ πρεσβύτερος</i>	84
6.2. „Frații străini” din 3 Ioan 5	86
6.3. Relația și ordinea crionologică a scrisorilor li Ioan și a lui Ioan 21	87
6.3.1. Relația scrisprilor lui Ioan	87
6.3.2. Locul lui Ioan 21 între scrierile ioaneice.....	89
6.4. Conflictul cu Diotref.....	93
6.5. Culisele celor două scrisori scurte	95
7. Soarta ulterioară a creștinismului ioaneic	97

PARTEA A II-A: IOAN 21, EPILOGUL EVANGHELII, REALIZATORUL UNITĂȚII BISERICII. RELȚIA INSTITUȚIEI ȘI A SFÂNTULUI DUH ÎN BISERICĂ.....	99
1. Contextul: Ioan 1-20 și Ioan 21	100
1.1. Delimitarea lui Ioan 21	100
1.2. Ioan 21 – Parte integrantă a evangheliei sau o adăugire ulterioară?.....	103
1.2.1. Ecouri narative în Ioan 21.....	104
1.2.1.1. Ecouri narative la Ioan 20.....	104
1.2.1.2. Legături cu Ioan 13.....	105
1.2.1.3. Moartea ca preaslăvirea lui Dumnezeu (21,19)	107
1.2.1.4. Legături cu Ioan 18,15-18.25-27.....	107
1.2.1.5. Ecouri la Ioan 6	108
1.2.1.6. Aluzii la începutul evangheliei.....	110
1.2.1.7. Ioan 19,35 și 21,24	112
1.2.1.8. Relația dintre Ioan 21,15-17 și Ioan 10,1-18	113
1.2.2. Caracteristici lingvistice ioaneice în Ioan 21	114
1.2.3. Deosebiri de limbaj față de Ioan 1-20	117
1.2.4. Tensiuni de conținut între Ioan 21 și Ioan 1-20.....	119
1.2.5. Funcția lui Ioan 20,30-31	122
1.2.6. Argumentul de critică a textului.....	127
2. Analiza întâmplării din Ioan 21	130
2.1. Ordinea evenimentelor.....	131
2.2. Genuri literare în Ioan 21	132
2.3. Constelația personajelor	134
3. Analiza textului	139
3.1. Analiză naratologică	139
3.1.1. Anisocronii.....	139
3.1.2. Viteza narațiunii	141
3.1.3. Modul narațiunii.....	143
3.1.3.1. Distanța	143
3.1.3.2. Focalizarea	144
3.2. Observații stilistice	145
3.3. Analiza semantică a lui Ioan 21	146
3.3.1. Câmpuride cuvinte	146
3.3.2. Opoziții semantice.....	148

4. Structura lui Ioan 21	149
4.1. Observații geerale	149
4.2. Ioan 21,1-14.....	153
4.3. Ioan 21,15-24.....	156
5. Analiza narațiunii	159
5.1. Profilul naratorului.....	159
5.2. Pragmatica textului	165
6. Caracteristicile literare ale lui Ioan 21	166
6.1. Unitatea capitolului.....	166
6.2. Izvoarele folosite	169
6.2.1. Ioan 21 și Lc 5,1-11.....	169
6.2.2. Ioan 21,1-24, ca încercare de apropiere a unor tradiții diferite.....	173
6.2.3. Ioan 21,25.....	179
7. Genul literar al lui Ioan 21	180
8. Motivele principale din Ioan 21	184
8.1. Peștii.....	184
8.2. Partea dreaptă	187
8.3. Numărul 153.....	189
8.3.1. Înțelesul concret	189
8.3.2. Simbolic cifrelor	191
8.3.3. Gematrie	194
8.3.4. Sensul numărului 153 în lumina lui Ez 47	198
8.3.5. Ce semnificație au ei 153 de pești?.....	199
8.4. Năvodul.....	200
8.5. Lacul și malul	203
8.6. Noaptea și ziua	206
8.7. βλέπουσιν ἀνθρακίαν κειμένην.....	207
8.8. Masa.....	208
8.9. Recunoașterea lui Isus.....	210
8.10. ἦν γὰρ γυμνός.....	215
8.11. διαζώννυμι/ζώννυμι	218
8.12. ἀκολούθειν	222
8.13. Σίμων Ἰωάννου.....	223

8.14. <i>Μά iubeῖῡti?</i>	225
8.15. <i>πλέον τουτών</i>	227
8.16. <i>ἀγάπαν/φιλεῖν</i>	230
8.17. <i>σὺ οἶδας/γινώσκεις</i>	233
8.18. <i>βόσκει/ποίμαινε τὰ ἀρνία/τὰ πρόβατά μου</i>	234
8.18.1. <i>Variația cuvintelor</i>	234
8.18.2. <i>Imaginea păstorului și turmei în Orientul Apropat și în Biblie</i>	237
8.18.3. <i>În ce constă funcția de păstor a lui Petru?</i>	239
8.19. <i>Ἐπιστραφεῖς ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητήν</i>	242
8.20. <i>οὗτος δὲ τί;</i>	242
8.21. <i>τί πρὸς σέ;</i>	244
8.22. <i>μένειν</i>	245
8.23. <i>ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων καὶ ὁ γράψας ταῦτα</i>	246
8.24. <i>οἶδαμεν ὅτι ἀληθῆς αὐτοῦ ἡ μαρτυρία ἐστίν</i>	247
8.25. <i>ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς</i>	249
9. <i>Characterizarea personajelor</i>	250
8.1. <i>Isus</i>	250
8.1.1. <i>Faptele lui Isus</i>	250
8.1.2. <i>Cuvintele</i>	251
8.2. <i>Discipolii</i>	253
8.3. <i>Petru și Discipolul Iubit</i>	254
8.3.1. <i>Petru în evanghelia lui Ioan</i>	255
8.3.2. <i>Petru în Ioan 21</i>	259
8.3.3. <i>Discipolul Iubit în evanghelia lui Ioan</i>	262
8.3.4. <i>Discipolul Iubit în Ioan 21</i>	264
8.3.5. <i>Relația dintre Petru și Discipolul Iubit în Ioan 13-20</i>	267
8.3.6. <i>Petru și Discipolul Iubit în Ioan 21</i>	269
9. <i>Sitz im Leben al contrastului dintre Petru și Discipolul Iubit</i>	271
10. <i>Înțelesul eccleziologic-simbolic al relației dintre cei doi discipoli pe baza lui Ioan 21</i>	272
11. <i>Privire spre exterior</i>	275
11.1 <i>Montanismul</i>	275
11.2. <i>Joachim da Fiore și mișcarea joachită</i>	277
11.3. <i>Evan Roberts și trezirea din Țara Galilor din 1904-1905</i>	277

11.4. Trezirea din Azusa Street.....	279
Concluzii finale	282
Anexă: Tabelul cronologic al istoriei creștinismului ioaneic.....	288
Bibliografie	291

Cuvinte-cheie

analepsă

anisocronie

Birkat ha-minim

biserică

câmpuri de cuvinte

carismă

comparație sinoptică

comunități ioaneice

constelația personajelor

creștinism

creștinism ioaneic

discipol

Discipolul Iubit

dizidenți

Duhul Sfânt

ecouri naratologice

evanghelie

evrei

eucharistie

excludere din sinagogă

focalizare

funcții bisericești

gematrie

genuri literare

instituție

Ioan

istoria bisericii

Isus

joachiți

mărturie

metoda istorico-critică

mișcări spirituale
misionariat
montanism
narațiune
naratologie
năvod
opoziii semantice
păstor
pescuit
Petru
pragmatica textului
prolepsă
recunoașterea lui Isus
schizmă
scrieri ioaneice
semantică
simbolism
sinagogă
Sitz im Leben
tradiții literare
trezire
urmarea lui Isus